

Yes, we can! to jedno z najbardziej znanych haseł politycznych XXI wieku, które poderwało miliony ludzi do działania na rzecz byłego już prezydenta Stanów Zjednoczonych Baracka Obamy. Polityk i jego doradcy, zdecydowali się zachęcać do zmiany społecznej używając czasownika *możemy*, a nie wyrażenia *to jest możliwe*. Podobnie na rodzimym gruncie, w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, skutecznym hasłem politycznym była fraza czasownikowa Edwarda Gierka *pomożecie?* W prezentowanym projekcie, proponujemy Model Gramatyki Społecznej, który wyjaśnia tę mobilizującą funkcję czasowników. Podstawowym twierdzeniem modelu jest to, że czasowniki niezależnie od przekazywanej treści, poprzez prototypowe skojarzenie z działaniem przenoszą także informację o sprawczości (nastawieniu na osiągnięcie celów), czyli o jednym z dwóch podstawowych wymiarów spostrzegania społecznego. Celem przedstawionego projektu jest poszerzenie wiedzy na temat roli czasowników (w relacji do przymiotników i rzeczowników) w przetwarzaniu i kształtowaniu informacji społecznych. Planujemy łącznie dziewięć badań wykorzystujących różne metodologie.

Pierwsza linia badań dotyczy podstawowego pytania, czy czasowniki i rzeczowniki są odmiennie przetwarzane ze względu na swoją przynależność gramatyczną. Dzięki wykorzystaniu metodologii potencjałów wywołanych EEG-ERP, będącej czułą miarą czasowej rozdzielczości przetwarzania informacji oraz sztucznie stworzonych czasowników i rzeczowników będziemy mogli stwierdzić, kiedy pojawiają się różnice w przetwarzaniu czasowników i rzeczowników. W dotychczasowych doniesieniach na ten temat bodźce stosowane w badaniach różniły się nie tylko kategorią gramatyczną, ale również znaczeniem – zazwyczaj używane czasowniki dotyczyły aktywności, a rzeczowniki – przedmiotów. Zastosowanie pseudo-słów pozwoli nam oddzielić wpływ samych kategorii gramatycznych od efektów związanych ze znaczeniem słów, bądź częstością występowania słów w języku naturalnym. Kolejne badania w pierwszej serii, dotyczą funkcji czasowników w przetwarzaniu informacji. Jeżeli kategoria gramatyczna czasowników jest związana ze sprawczością, to relacja ta powinna się przede wszystkim ujawnić w przetwarzaniu informacji dotyczących *Ja*, ze względu na szczególną wagę sprawczości z perspektywy aktora i jego celów. Ze względu na to, że przetwarzanie zaimka osobowego *Ja* jest związane z aktywacją podobnych regionów w mózgu, co przetwarzanie czasowników, można przypuszczać, że czasowniki odnoszące się do *Ja* będą przetwarzane w sposób uprzywilejowany w stosunku do przymiotników i rzeczowników odnoszących się do *Ja*, jak również w relacji do wszystkich części mowy odnoszących się do osoby trzeciej – co wskazywałoby także na związek czasowników ze sprawczą perspektywą aktora.

W drugiej linii badań sprawdzamy, czy czasowniki jako językowe wskaźniki sprawczości mogą wpływać na zachowanie. Osoby badane będą na przykład oceniały krótkie hasła wykorzystujące czasowniki lub przymiotniki np. *pomagamy* lub *jesteśmy pomocni*. Hasła te będą oceniane na skalach spostrzeganej sprawczości, wspólnotowości oraz potencjalnej zdolności haseł do wywołania zmiany społecznej. Przypuszczamy, że hasła wykorzystujące czasowniki torują wymiar sprawczości, a tym samym mają znaczenie dla efektywności haseł, mierzonej ich oceną i wpływem na zachowanie badanych. Analiza potencjału czasowników w wywoływaniu działań społecznych może mieć szerokie znaczenie nie tylko w badaniach nad perswazją czy zmianą społeczną, ale także duże możliwości praktycznych zastosowań np. w dziennikarstwie, ruchach społecznych, czy reklamie. Kolejne badania w drugiej serii dotyczą tego, czy stany psychologiczne, indywidualne cechy osobnicze lub tematy związane ze sprawczością wiążą się ze zwiększonym posługiwaniem się czasownikami. W tych badaniach wykorzystamy specjalnie stworzone oprogramowanie, które pozwoli nam na oznaczanie kategorii gramatycznych w tekście. To narzędzie pozwoli nam przeanalizować wypowiedzi zebrane od osób badanych pod kątem używanych kategorii gramatycznych i zestawzić te dane z dodatkowo zmierzonymi własnościami psychologicznymi związanymi ze sprawczością takimi jak wiek, status społeczny czy depresja. Ponadto, zastosujemy analizę gramatyczną powszechnie dostępnych dużych danych tekstowych, po to by stwierdzić, czy tematyka stereotypowo związana ze sprawczością wiąże się z częstszym wykorzystywaniem czasowników niż tematyka neutralna. Zastosowanie czasowników jako językowych wskaźników sprawczości w roli nieinwazyjnego narzędzia diagnostycznego, pozwoli na szerokie analizy z wykorzystaniem powszechnie dostępnych korpusów i tekstowych *big data*.

Zestawienie różnych metod badawczych oraz wykorzystanie kilku języków w procesie badawczym pozwoli na wieloaspektowe zrozumienie relacji czasowniki-sprawczość. Podsumowując, projekt ten ma duże znaczenie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne, a jego implikacje wykraczają poza wąsko rozumianą psychologię społeczną.